

Salvem la raça!

Són alts i forts
i d'un dolç color
de xocolata. El blanc
argentat es deixa veure,
inconfusiblement, en la
panxa, el morro i el volt
dels ulls. El burro català
fa anys omplia les
muntanyes al costat
dels traginers
i més endavant va ser
protagonista en la
febre de l'or als EUA.
L'arribada del tractor,
però, va condemnar
l'ase català a un oblit
injust. Marise Schild és
una suïssa que lluita
tenaçment contra
l'extinció de la raça.
De moment, amb èxit.

Tornem a veure pels camps, després d'un període d'oblit, uns ases molt sovint de color negre o de xocolata, amb la panxa, el volt dels ulls i del morro, blanc o argentat, bastant alts i un cos estirat. Si us hi apropem, molt probablement us rebran amb tota la dolçor que porten a dins i que podem llegir en els seus ulls. Són burros catalans; originaris de les nostres terres muntanyenques (el Conflent i la Cerdanya, bàsicament, pel que fa a la Catalunya Nord).

La seva història va començar fa molts segles en uns temps en què els humans no eren totalment humans i els animals no s'assemblaven als que podem trobar avui dia a la nostra natura.

Fa uns seixanta mil anys hi havia l'*Ehohipus* (cavall de l'alba). En seguir la lenta evolució de les espècies es va transformar i va donar com a fruit els cavalls, les zebres i els ases que tothom coneix.

Aquest últim sembla que nasqué al nord-est d'Àfrica, on va ser domesticat pels egipcis (cap a l'any 3000 abans de Crist), es pensa fins i tot que va ser utilitzat per l'home temps abans que el cavall; potser per la seva rusticitat, la seva calma o perquè era més senzill de capturar ja que molt més lent.

Arribà a Europa en l'època dels dòlmens, molt apreciat pels pobles que l'utilitzaren, i la seva població començà a augmentar, a cada regió començà una cria selectiva per obtenir animals adaptats als usos a què se'ls destinà.

A Catalunya, trobem rastres d'una espècie particular en uns escrits datats del segle IV. S'hi descriu un ase de gran talla i de color fosc, capaç de portar un pes equivalent a la meitat del seu. Estava criat per produir mules i s'utilitzava en els masos en què faltaven sous per al manteniment d'un cavall per efectuar el treball dels camps.

La rusticitat d'aquests burros va permetre desenvolupar-se fins al punt que

els catalans van decidir exportar-los arreu del món. L'estengueren pel Mediterrani, primer abans d'arribar a terres llunyanes, com ara Austràlia, l'Índia, i sobretot els EUA, on el primer importador fou, al segle XVIII, el president Georges Washington. Aquest era un gran criador de mules, i es va deixar seduir per l'aspecte d'aquest animal fins a comprar-ne dues parelles. L'èxit dels primers naixements el decidí a continuar per aquest camí.

L'exèrcit americà, que necessitava animals capaços de caminar molt, portar el material militar i sobreviure en condicions dolentíssimes, trobà en el burro català —denominació més freqüent de la raça— un aliat de primera categoria. El mateix ase tingué també un paper molt important en l'episodi de la febre de l'or.

Llavors es va decidir la creació d'una raça amb la base del burro català i la sang autòctona del país, la qual va donar naixença al burro del Kentucky.

Contràriament al que es podia pensar, l'augment de la demanda americana no va permetre l'augment de la ramaderia d'ases a Catalunya, sinó que va marcar el pas cap a la quasi desaparició d'aquest animal a les nostres terres. A més, la motorització va accelerar aquest procés; encara no s'havia descobert la utilització dels ases en el lleure, i l'arribada dels tractors li va treure tota la seva utilitat.

Cap al 1970 una presa de consciència de la necessitat de salvar la raça desembocà sobre la creació de l'AFRAC (associació pel foment de la raça asinina catalana) i la recuperació d'animals procedents de l'exèrcit espanyol.

Al 1982 es va fer una primera crida a la gent que posseïa ases que podrien correspondre a l'estàndard predefinit. En la seva crida, l'AFRAC explica que un primer cens fet entre les persones que eren membres de l'associació i l'exèrcit espanyol portà un centenar de burros cata-

DENIS CORFADE

Marise Schild va ser la primera persona que es va dedicar a la recuperació del guarà català, a la Catalunya Nord. Avui és l'única que s'hi dedica professionalment.

L'exèrcit americà necessitava animals capaços de caminar molt, portar el material militar i sobreviure en un entorn dolentíssim. El burro català va ser un aliat de primera categoria

lans, però la majoria eren animals d'edat avançada i que molt possiblement havien rebut sang d'alguna altra raça. Això explica la feble població de guarans que, segons un sens efectuat pels serveis de la Generalitat de Catalunya fa tres anys, devia ser d'uns cent deu animals, sense comptar els poltres (l'estimació actual és d'uns cent setanta).

A la Catalunya Nord la població actual deu ser d'uns dinou ases de raça pura, però es pensa que hi ha una cinquantena de guarans amb un model molt proper al del burro català, i encara molts més que tindrien sang catalana. La cria d'aquest animal és efectuada per gent que sent passió pels ases i que desitgen salvar una raça. La primera persona que va iniciar la recuperació d'aquest animal a la Catalunya Nord no va ser ningú del país, sinó una suïssa, Marise Schild, que de moment és l'única persona que es dedica de manera professional a la cria el guarà català. Instal·lada a Vellestàvia, posseeix avui dia set femelles, i cada any fa venir uns sementals, que pertanyen a l'associació, per tenir sang nova. Com a recompensa de la feina de recuperació de la raça, que du a terme des de fa nou anys, aquests sementals se li deixen de franc amb la condició que no els posi en contacte amb femelles que no siguin de raça pura.

Tots els animals que neixen en aquest centre de cria són vacunats, fixats a l'AFRAC, i se'ls posa una placa amb un número d'identificació. "Sense aquests papers, l'animal no pot ser venut i perd tot el seu valor, és el que certifica que l'animal és realment un burro català —explica Marise Schild—. El problema és que l'estat francès no reconeix aquesta raça. Per a ells és una raça estrangera, consideren Catalunya com un tros d'Espanya, i aquí, com un tros de França sense cap lligam amb el sud. Sí que a l'estat francès podríem tenir una certa reconeixença, però no ens interessa ja que seria en el marc d'una raça que s'han inventat agafant ases catalans, bascos i d'arreu dels Pirineus sense preservar les particularitats de cada regió. Acceptar això seria condemnar el burro català a la desaparició, i nosaltres el que desitgem primer és salvar la raça."

Els burros catalans inscrits a l'AFRAC

i domiciliats a la Catalunya Nord són, a més de les set femelles del centre de cria de Marise Schild, tres mascles a Caixas, un mascle al Castell de Valmy, un mascle a Vilamulaca, quatre femelles i un mascle a Ceret i dos mascles a Bolquera. Tots han nascut a Vellestàvia, excepte tres femelles de Ceret que van ser comprades fa cinc anys a membres de l'AFRAC, les quals residien al sud.

Si mirem aquesta població asinina podem entendre totes les dificultats amb les quals va topar Marise Schild a l'hora de començar la cria dels burros catalans, problemes que són encara molt presents. En efecte, per exemple, com es poden renovar les seves femelles, atesa la poca importància de la població, com es pot evitar la consanguinitat i, sobretot, com es pot viure d'aquesta activitat? De moment totes aquestes preguntes queden sense resposta. "Intentem viure d'això, però és impossible, cal pagar el veterinari, el ferrer, el fenc per complementar l'hivern... Tot això és molt car. Les femelles fan un petit un any de cada dos, per preservar-les, per tant, cada any com a màxim tinc tres pòltes, però és molt rar car una femella pot perdre el petit abans de termini, o un petit pot morir just després de la naixença ja que pot tenir un accident, perquè quan són petits no miren on van i no tenen consciència de tot el que és perillós per a ells. Dels pòltes que queden guardo totes les femelles ja que vaig començar amb ases vells, i si vull continuar me cal guardar els joves. Cada any venc entre un i dos pòltes, per un animal de sis mesos toco com a mínim 6.000 francs, però un mascle semental adult val 40.000 francs o

més segons la seva bellesa i la dels seus productes." Malgrat les dificultats, no perd esperança: "M'agrada aquest país, aquesta llengua que estic descobrint, m'agraden els ases, per a mi era normal dedicar-me a salvar la raça catalana i seguiré endavant mentre tingui prou diners per fer-ho. El meu objectiu és arribar a un mínim de deu femelles joves, però també vull comprar sementals per tornar a trobar sang, que ja tenia a l'inici i vaig perdre amb la mort de la primera femella."

Tampoc cal pensar que llançar-se a la cria dels burros catalans és una cosa totalment suïcida, la Generalitat de Catalunya subvenciona regularment l'AFRAC i els seus membres. L'Ajuntament de Vellestàvia ha decidit ajudar Marise Schild en la feina de recuperació de la raça i organitza cada any, al poble, cap al 15 de setembre, una fira del guarà català, on tots els propietaris són convidats per venir a presentar els seus ases i les activitats que gràcies a aquests duen a terme. Així mateix, es fa una venda d'animals de totes les edats, i també la inscripció al llibre de registre de les femelles i mascles reproductors dels joves que corresponen a les característiques de la raça.

Malgrat el perill d'extinció de la raça, que és encara molt present, un aspecte positiu és la durada de la vida, molt llarga, d'aquests animals: uns quaranta anys de mitjana, dels quals uns trenta són de feina efectiva.

Actualment la gent els utilitza essencialment per netejar terrenys, ja que es pot perfectament nodrir de bardisses a condició que tigi aigua clara i una pe-

dra de sal, però també pot passejar la família amb carro els diumenges o servir de montura a la gent que vol aprendre l'equitació i que té por dels cavalls. Si s'utilitza encara per portar càrregues importants, generalment no és en el marc d'un centre d'excursió per culpa de la seva talla. "El problema més gran que tenim amb els responsables dels centres de turisme és que no volen ases grans, diuen que la gent té por de caminar-hi al costat, pensen que els més petits són més senzills de controlar. Això és una absurditat, ja que no es pot lluitar amb un burro, faci cent cinquanta quilos o en faci cinc-cents, no hi ha cap possibilitat de guanyar."

Si bé estem gairebé segurs que la raça s'ha salvat, que la població seguirà augmentant, que Catalunya Nord tornarà a ser un dels llocs amb més població, també hem d'estar segurs, però, que mai no aconseguirem xifres iguals o pròximes a les de l'època que els traginers passaven tota la vida pels camins muntanyencs. En aquesta època els guarans catalans es comptaven en milers.

El que tanmateix podem trobar llastimós és que els catalans del nord hagin deixat perdre totalment aquesta raça que durant segles fou un dels pilars de l'economia (a muntanya era impossible transportar coses sense l'ajuda d'aquest animal). Més llastimós és encara la passivitat actual de la gent pel que fa a la salvaguarda del seu patrimoni. Patrimoni que, sense la intervenció de Marise Schild, seria, almenys de manera momentània, perdut a la Catalunya Nord.

Elsa Romero

DENIS CORTRADE

Estem gairebé segurs que la raça s'ha salvat, però mai no aconseguirem xifres iguals o pròximes a les de les èpoques que els traginers passaven tota la vida als camins de les muntanyes